

Обставини справи

Справа стосувалася стверджуваної упередженості судді Верховного Суду під час розгляду провадження щодо конфіскації активів заявників у межах цивільної конфіскації, передбаченої так званим Законом про боротьбу з мафією.

Заявниками у справі були двоє громадян Албанії, які народилися та проживали у місті Тірані, а також компанія, зареєстрована в Албанії.

У 2008 та 2012 роках прокуратура розпочала два кримінальні провадження щодо першого заявника за підозрою у легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Розслідування було закрито у 2010 та 2012 роках відповідно через відсутність доказів і складу злочину.

У 2014 році проти першого заявника було розпочато нове розслідування за фактом легалізації коштів, після чого було ініційовано питання конфіскації активів на підставі Закону про боротьбу з мафією.

27 квітня 2016 року суд першої інстанції у справах про тяжкі злочини задовольнив клопотання спеціалізованої прокуратури та ухвалив рішення про конфіскацію низки активів (банківських рахунків) першого та третього заявників, вважаючи доведеними умови, передбачені Законом про боротьбу з мафією. Суд, до складу якого входив суддя К. К., дійшов висновку, що існували обґрунтовані підозри у легалізації коштів першим заявником через фіктивну компанію (третій заявник). Рішення було підтримано апеляційним судом і Верховним Судом.

У межах другого кримінального провадження прокуратура вимагала конфіскації додаткових банківських рахунків та автомобіля. Суд першої інстанції, покликаючись на матеріали розслідування 2008–2014 років, визнав кошти сумнівного походження, а компанію третього заявника — створеною для легалізації грошей. Було встановлено, що заявники не довели законність походження активів на суму близько 1 млн доларів США. Апеляційний суд погодився з цими висновками.

22 червня 2016 року заявники звернулися до суду з касаційною скаргою, однак Верховний Суд у складі трьох суддів, серед яких був суддя К. К., визнав її неприйнятною, зазначивши, що його юрисдикція обмежується лише правовими питаннями та не поширюється на переоцінку доказів. Окрім того, на думку Верховного Суду, конфіскація відповідала вимогам Закону про боротьбу з мафією.

Далі заявники подали конституційну скаргу, стверджуючи, що участь судді К. К., який раніше ухвалював рішення щодо них у подібних провадженнях, порушувало принцип неупередженості. Однак Конституційний Суд відхилив скаргу, зазначивши, що конфісковані активи у двох різних провадженнях були абсолютно різними, тому об'єктивних сумнівів у неупередженості судді не було.

Заявники скаржилися до ЄСПЛ на те, що їхнє право на безсторонній суд було порушено через участь судді К. К. у касаційному розгляді їхньої скарги, що суперечило гарантіям, закріпленим у пункті 1 статті 6 Конвенції.

Оцінка Суду

Суд нагадав, що безсторонність означає відсутність упередження чи необ'єктивності, та її наявність або відсутність може перевірятися різними способами. Відповідно до усталеної практики Суду, існування безсторонності для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції повинно визначатися за двома критеріями: суб'єктивним – з урахуванням особистих переконань та поведінки конкретного судді, тобто чи мав суддя особисте упередження або необ'єктивність у справі; та об'єктивним – шляхом встановлення, чи сам склад суду та його формування забезпечували достатні гарантії для виключення будь-яких законних сумнівів у його безсторонності.

Щодо суб'єктивного критерію, принцип презумпції відсутності особистого упередження або необ'єктивності суду давно закріплений у практиці Суду (див. *Kyprianou v. Cyprus* [GC], № 73797/01, § 119; *Micallef v. Malta* [GC], № 17056/06, § 94; *Morice v. France* [GC], № 29369/10, § 74). Особиста неупередженість судді презюмується, поки не буде доведено протилежне. Щодо необхідних доказів Суд, до прикладу, перевіряє, чи виявляв суддя ворожість чи недоброзичливість з особистих причин.

Щодо об'єктивного критерію необхідно встановити, чи існують, незалежно від поведінки судді, очевидні факти, які можуть викликати сумніви в його неупередженості. Це означає, що при вирішенні питання, чи є у конкретній справі обґрунтовані підстави вважати, що певний суддя або склад суду не є безстороннім, важливим є думка зацікавленої особи, але вирішальним є те, чи можуть ці побоювання бути об'єктивно обґрунтованими.

ЄСПЛ зауважив, що сам факт того, що суддя вже ухвалював попередні рішення щодо того самого правопорушення, не може сам по собі обґрунтовувати сумніви щодо його неупередженості. Так само і той факт, що суддя вже розглядав подібні, але не пов'язані між собою кримінальні провадження, або судив співобвинуваченого в окремому кримінальному провадженні, не є достатнім для виникнення сумнівів у безсторонності цього судді в іншій справі (див. *Meng v. Germany*, № 1128/17, § 47).

Суд дійшов висновку, що у цій справі заявники не надали жодних доказів того, що суддя К. К. виявляв особисту упередженість щодо них. Тому вирішив розглядати справу з точки зору об'єктивного критерію безсторонності (див. *Teslya v. Ukraine*, № 52095/11, § 42). Суть скарги полягала у функціональному аспекті: йшлося не про особисту поведінку судді, а про ситуацію, коли одна і та сама особа виконувала різні

функції у судовому процесі, що могло об'єктивно викликати сумніви у безсторонності суду.

Побоювання заявників були пов'язані з тим, що у складі Верховного Суду був суддя К. К., який раніше розглядав по суті тісно пов'язані кримінальні провадження щодо двох із заявників. Це могло викликати сумніви в їхній безсторонності, однак Суд мав оцінити, чи були ці сумніви обґрунтованими.

На думку ЄСПЛ, правові питання, розглянуті Верховним Судом у спірному провадженні, були пов'язані з тими, які розглядав суд першої інстанції в межах першого провадження. Твердження Уряду про те, що справи відрізнялися лише через різні активи Суд не взяв до уваги, оскільки обидва провадження ґрунтувалися на матеріалах одного й того ж кримінального провадження та подібних підставах конфіскації.

У своїй практиці Суд вже встановлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, коли суддя, який раніше брав участь у розгляді провадження щодо заявників, згодом розглядав їхню касаційну скаргу.

Суд погодився з аргументами заявників і вказав, що за тих обставин справи не було необґрунтованим вважати, що суддя К. К., який уже ухвалював рішення у схожому провадженні проти тих самих сторін, міг мати сформовану думку щодо законності конфіскації. Це породжувало об'єктивно обґрунтовані сумніви в його безсторонності. Хоча Верховний Суд діє як суд права, у цьому випадку він усе ж висловився щодо суті справи при вирішенні питання про прийнятність скарги, що означало повторення ним попередніх власних висновків.

ЄСПЛ звернув увагу, що в матеріалах справи не було відомостей про завчасне повідомлення заявників про засідання від 4 травня 2021 року та / або склад суду, а також були відсутні докази, що сам суд розглядав можливість наявності конфлікту інтересів у складі суду. За таких обставин суддя, щодо якого могли існувати обґрунтовані сумніви у безсторонності, мав заявити самовідвід або принаймні повідомити сторони, щоб вони мали можливість подати заяву про відвід. Однак, у цій справі таких заходів вжито не було.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 08 липня 2025 року та набуло статусу остаточного 08 жовтня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.